

eilanden enorm kan verschillen met dat op het continent en de onwil van de Britse officieren om gebruik te maken van de informatie van het Nederlandse verzet. Daarnaast past Operatie Market Garden naadloos bij andere Britse militaire ondernemingen als Gallipoli en de Slag aan de Somme, waarin ook soldatenlevens werden opgeofferd aan de ambities van hun bevelhebbers en het onvermogen van die laatsten zich voor te stellen wat er fout kan gaan bij de uitvoering van hun plannen. Want een militaire regel is dat alles duister en onzeker wordt vanaf het moment dat de strijd daadwerkelijk is begonnen. Maar dit alles lijkt me over de Slag om Arnhem wel bekend.

Wat is dan de meerwaarde van dit boek? Nu, dat is dat Antony Beevor in staat is om de lezer zowel het overzicht te geven van het hele 'theater' tussen 17 en 25 september 1944, als de mogelijkheid te bieden zich in te leven in de verschillende acteurs, geallieerden en Duitsers – hoog en laag in rang – en Nederlandse burgers. Een overzichtelijk beeld van de slag op macro- en microniveau, in zoverre dat natuurlijk van een militaire operatie gegeven kan worden. En daarbij beschrijft hij ook de onmogelijke positie, aan de Betuwse kant van de Rijn, van de Poolse luchtdoeldivisie van generaal-majoor Sosabowski, die in oudere Britse publicaties nog weleens de zwartepiet kreeg toegespeeld. Toch wringt één ding: het optreden van Montgomery zelf blijft onderbelicht. In het boek wordt hij opgevoerd als bedenker van Market Garden. Beevor beschrijft hoe Montgomery zijn plan doordrukte bij Eisenhower, maar wat hij deed en dacht toen de strijd eenmaal was losgebarsten en wat zijn reactie was op het mislukken ervan, komen we niet te weten. Maar misschien hoort dit wel meer thuis in de biografie van de maarschalk.

Hans Pols

De alleskunner

Over Simon Vestdijk is eens gezegd dat hij sneller kon schrijven dan God kon lezen. Een eeuw eerder moet dat ook voor Jacob van Lennep (1802-1868) hebben gegolden, gezien zijn overdaad aan pennenvruchten. Zijn verzamelde werk bestaat exclusief de vele brieven uit zesendertig delen. Naast historische romans als *De Roos van Dekama* en *Ferdinand Huyck* (vroeger verplichte kost op school) en andere romantische pillen schreef hij gedichtenbundels (voor elke gelegenheid bedacht hij wel iets), toneelstukken, dagboeken, reisverhalen, pamfletten, almanakbijdragen (zeer populair in zijn tijd), essays, geschiedeniswerken voor jong en oud, duizenden epistels (buiten zijn werk om minstens tien per dag, en zeker geen kattenbelletjes!), een biografie over zijn vader (hoogleraar klassieke talen) en grootvader (politicus) en wat al niet meer.

Hij waagde zich bovendien aan vertalingen van Vergilius, Shakespeare en Byron. En dan was hij ook nog eens tekstbezorger van de poëzie en tragedies van Vondel, die hij in het protestantse Nederland met twaalf dikke delen uit de vergetelheid haalde. De eerste uitgave van *Max Havelaar* kon eveneens op zijn conto worden geschreven. Multatuli probeerde deze via een rechtszaak nog tegen te houden. Van Lennep had namelijk de jaartallen en plaatsnamen met puntjes gecensureerd en de godsdienstkritiek en andere scherpe kanten eruit gehaald, waardoor het beroemdste werk uit onze literatuur weinig meer weg had van een aanklacht. Maar ook op maatschappelijk

gebied was Jacob van Lennep een duizendpoot. Zo kwam er door zijn toedoen een waterleiding vanuit de duinen naar Amsterdam, nadat zijn vader hem een lap grond bij Heemstede had geschonken. Voor de realisatie schakelde hij een Engelse ingenieur in, die in Londen de nodige ervaring had opgedaan. Tevens haalde hij aan de overzijde van de Noordzee met aandelen de miljoenen op voor de financiering. In eigen land had men, hoe hij ook 'schooide', de hand op de knip gehouden. Amsterdam werd door hem de eerste Nederlandse stad met een waterleiding en als bonus bleef het tijdens de eerstvolgende cholera-epidemie grotendeels gespaard.

De hoofdstad dankt nog veel meer aan hem. Hij heeft onder andere zijn best gedaan voor de oprichting van de standbeelden van Rembrandt en Vondel, die nog tijdens zijn leven werden onthuld. Eveneens zette hij zich in voor de bouw van het Amstel Hotel, want hij voorzag dat in de toekomst het toerisme voor de stad belangrijk zou worden. Als voorzitter van de commissie liep hij voor de inzameling van het geld het vuur uit de sloffen. Verder vreesde hij dat Amsterdam in de toekomst als havenstad in belangrijkheid zou achterblijven, als er geen doorgraving kwam van 'Holland op zijn smalst'. Het resulteerde in 1876, acht jaar na zijn dood, in de opening van het Noordzeekanaal.

En dan waren er nog zijn talrijke landelijke bemoeienissen. Hij was een van de initiatiefnemers van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap, dat, door Van Lennep

aangestuurd, een 'consequent erfgoedbeleid' ging voeren. Door zijn volharding bleef de Ridderzaal, die als loterijzaal werd gebruikt en lange tijd als paardenstal had gediend, behouden. Ook het Nederlandse toneel mag hem dankbaar zijn. Hij werkte mee aan de verbetering ervan. Hij vond dat er toneelscholen dienden te komen en pleitte voor een adequate salariëring voor acteurs, wat ook gebeurde.

Hij moet in de zesenzestig jaar dat hij leefde echt tijd te kort zijn gekomen! Wie was deze alleskunner, deze verlate *homo universalis* eigenlijk? Jacob van Lennep werd op de Keizersgracht in Amsterdam geboren, waar hij zich binnen de grachtengordel ontpopte tot een 'vrolijk' en 'voorlijk knaapje', dat al op zijn derde kon lezen en schrijven en over een 'fabuleus geheugen' beschikte. Een wonderkind dus, dat zich verder intellectueel ontwikkelde op de Latijnse school (het latere Barlaeus-gymnasium), het Atheneum Illustre, waar hij rechten studeerde, en Leiden. Op de universiteit aldaar haalde hij zijn bul, want in Amsterdam kon dat niet. Weer terug in zijn geboortestad trouwde hij met Henriëtte Röell, dochter van de minister van staat. Uit het huwelijk kwamen al snel kinderen, eerst een dochter en vervolgens vijf zonen.

In 1829 werd Van Lennep tot rijksadvocaat benoemd, wat hij zijn leven lang zou blijven. Geen opwindende baan. Veelal raakte hij in saaie belastingkwesties verwickeld of had hij te doen met zoiets als een hengstenkeuring, maar er moest nu eenmaal brood op de plank. Weliswaar was hij de voornaamste schrijver van zijn tijd, van de pen alleen kon hij niet leven. Met de auteursrechten immers nam men het nog niet zo nauw. Daarnaast gaf hij gemakkelijk zijn geld uit, ook als het anderen betrof. Iemand hoefde maar bij hem aan te kloppen. Een frustratie was ook, aldus de auteur, dat hij nooit hoogleraar geschiedenis is geworden. De

studie zelf had hij niet gevolgd, hij had daarentegen wel 'blauwe vingers van het historieschrijven'. Zowel in Amsterdam als in Leiden heeft hij naar de leerstoel gesolliciteerd. Men achtte hem zeer geschikt, maar hij was niet een man 'van onbesproken levenswandel'. Wel lukte het hem om tussen 1853 en 1856 in de Tweede Kamer te komen. Het zou niet zijn glansrijkste onderneming worden. Vaak was hij als bekende Nederlander in de media de kop van Jut. Op zesenzestigjarige leeftijd stierf hij na een kort ziekbed in Oosterbeek, waar hij op vakantie was. Hij ligt daar ook begraven. Achter de Haarlemmerpoort in Amsterdam, waar in 1853 een tijdelijke fontein duinwater omhoog spoot, staat sinds juli 2016 een 'bescheiden' standbeeld van hem.

Volgens Marita Mathijssen lopen er een paar rode draden door het leven en het werk van Jacob van Lennep. Hoewel, erkent zij, het boek niet helemaal vrij is van speculeren (een biografie kan daar niet altijd aan ontkomen, als hij het maar aangeeft), beschouwt zij bij hem de lotswisseling na de dood van zijn moeder, toen hij veertien was, als een terugkerend verschijnsel. Ze probeert daarmee onder meer de omslag tijdens zijn studiejaren in Leiden te verklaren, toen hij tijdelijk in de ban raakte van de streng orthodox-calvinistische Bilderdijk en Da Costa, die een afkeer hadden van het rationalisme en in de kranten 'dompers' werden genoemd, daar zij 'de verlichting wilden doven'. De zwaarmoedigheid en het doemdenken tijdens zijn studententijd valt anders moeilijk te rijmen met de persoon die hij normaliter moet zijn geweest: vrolijk, voorkomend, geestig, spottend, vrijgevig, optimistisch en gedreven. Ook wat zij als *Muttersuche* in zijn leven aanduidt, zou het gevolg van haar vroegtijdige overlijden kunnen zijn. Hij trouwde niet alleen met een tien jaar oudere vrouw, maar ging ook een aantal relaties met andere vrouwen aan, bij wie hij

Jacob van Lennep. Een bezielde schavuit. Marita Mathijssen (Balans, Amsterdam 2018), 640 blz., € 35,00

eveneens kinderen verwekte. Een buitenechtelijke dochter kwam er zelfs al voor zijn studententijd in Leiden. Hoe het ook zij, Marita Mathijssen (emeritus hoogleraar moderne Nederlandse letterkunde aan de Universiteit van Amsterdam en gespecialiseerd in de literatuur van de negentiende eeuw) heeft met *Jacob van Lennep. Een bezielde schavuit* een schitterende biografie geschreven, die door haar vlotte schrijfstijl en de vele treffende citaten van begin tot einde heerlijk weg leest. Naast de uitvoerige beschrijving van het wel en wee van de hoofdpersoon in een bijzonder kleurrijk en daadkrachtig leven weidt ze telkens uit over de geschiedenis van ons land in de achttiende en negentiende eeuw. De naweeën van de Franse Revolutie, de Bataafse Republiek, de Franse overheersing, de opeenvolgende koningschappen, het Réveil en noem maar op passereren met kennis van zaken en gedetailleerd de revue.

Gert Moleman

Links: Bouwscets van het Amstel Hotel uit 1867. Bron: Gemeente Amsterdam Stadsarchief.